

SNEJANA SULIMA

Drept european general

Ediția a II-a, revăzută și adăugită

Universul Juridic

București

-2024-

Cuprins

ABREVIERI	5
ASPECTE INTRODUCATIVE.....	9
TITLUL I. ORGANIZAȚII DE COOPERARE INTERGUVERNAMENTALĂ ÎN EUROPA	17
CAPITOLUL I. CONSILIUL EUROPEI	21
Secțiunea 1. Originile cooperării interguvernamentale.....	21
Secțiunea 2. Lărgirea Consiliului Europei	24
§ 1. Procedura de aderare	25
§ 2. Procesul de lărgire.....	25
§ 3. Aderarea României la Consiliul Europei	33
Secțiunea 3. Funcțiile și obiectivele Consiliului Europei	35
Secțiunea 4. Rețeaua de organe principale pe care se sprijină Consiliul Europei	38
§ 1. Comitetul de Miniștri	38
§ 2. Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei	41
§ 3. Secretarul general și Secretariatul Consiliului Europei.....	46
Secțiunea 5. Activitatea de reglementare în cadrul Consiliului Europei.....	46
Secțiunea 6. Organe specializate în domeniul protecției drepturilor omului	48
§ 1. Curtea Europeană a Drepturilor Omului – instituție de protecție jurisdicțională.....	48
§ 2. Instituții non-jurisdicționale de protecție a drepturilor omului	50
Secțiunea 7. Alte organe specializate ale Consiliului Europei.....	61
§ 1. Congresul puterilor locale și regionale	61
§ 2. Conferința Organizațiilor Internaționale Neguvernamentale	63
§ 3. Grupul Statelor Europene împotriva Corupției	65
§ 4. Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept.....	69

Secțiunea 8. Simbolurile europene.....	72
§ 1. Stema și drapelul.....	72
§ 2. Imnul european.....	73
CAPITOLUL II. ALTE ORGANIZAȚII EUROPENE.....	75
Secțiunea 1. Organizația Tratatului Atlanticului de Nord.....	75
Secțiunea 2. Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa	78
Secțiunea 3. Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică.....	84
Secțiunea 4. Asociația Europeană de Liber Schimb	85
CAPITOLUL III. EVOLUȚIA ȚĂRILOR DIN EUROPA DE EST	88
TITLUL II. DE LA EUROPA COMUNITARĂ LA UNIUNEA EUROPEANĂ	92
CAPITOLUL I. FORMAREA EUROPEI COMUNITARE.....	93
Secțiunea 1. Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului.....	93
§ 1. Declarația Schuman	93
§ 2. Crearea CECO prin Tratatul de la Paris din 1951	95
§ 3. Cadrul instituțional inedit și metoda comunitară de cooperare	96
Secțiunea 2. Comunitatea Economică Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice.....	98
§ 1. Crearea Comunităților Europene prin tratatele de la Roma	98
§ 2. Cadrul instituțional readaptat	100
§ 3. Dificultățile integrării comunitare.....	101
CAPITOLUL II. APARIȚIA ȘI EVOLUȚIA UNIUNII EUROPENE ÎN TRATATE	103
Secțiunea 1. Premisele apariției Uniunii Europene.....	103
§ 1. Actul unic european	104
§ 2. <i>Acquis</i> -ul Schengen.....	106

Secțiunea 2. Apariția și evoluția Uniunii Europene prin tratatele de revizuire.....	107
§ 1. Tratatul de la Maastricht	108
§ 2. Tratatul de la Amsterdam.....	111
§ 3. Tratatul de la Nisa	112
§ 4. Tratatul de stabilire a unei Constituții pentru Europa	114
§ 5. Tratatul de la Lisabona.....	116
CAPITOLUL III. CETĂȚENIA UNIUNII EUROPENE.....	122
Secțiunea 1. Raportul între cetățenia națională și cea a Uniunii Europene	122
Secțiunea 2. Drepturile cetățenilor Uniunii Europene	124
TITLUL III. PROCESELE DE LĂRGIRE A UNIUNII EUROPENE	128
CAPITOLUL I. ADERAREA LA UNIUNEA EUROPEANĂ.....	129
Secțiunea 1. Condițiile de admitere	129
§ 1. Condițiile definite prin TUE	129
§ 2. Criteriile de la Copenhaga.....	131
Secțiunea 2. Procedura de aderare	132
Secțiunea 3. Retragera voluntară din UE	134
CAPITOLUL II. EXTINDEREA UNIUNII EUROPENE	135
Secțiunea 1. De la 6 la 9 membri	135
Secțiunea 2. Europa celor 12.....	136
Secțiunea 3. Europa celor 15.....	136
Secțiunea 4. De la 15 la 27 de membri.....	137
§ 1. Extinderea din 2004	137
§ 2. Aderarea României și Bulgariei.....	138
§ 3. Aderarea Croației	139
§ 4. Țări candidate la aderare	140
Secțiunea 5. Brexit	143

TITLUL IV. CADRUL INSTITUȚIONAL AL UNIUNII EUROPENE	147
CAPITOLUL I. COMPETENȚELE UNIUNII EUROPENE.....	149
Secțiunea 1. Competențe exclusive.....	149
Secțiunea 2. Competențe partajate	150
CAPITOLUL II. PRINCIPIILE DE FUNCȚIONARE A UNIUNII EUROPENE.....	152
Secțiunea 1. Principii structurale.....	152
§ 1. Principiul echilibrului instituțional.....	152
§ 2. Principiul autonomiei instituțiilor	153
§ 3. Principiul cooperării loiale.....	153
Secțiunea 2. Principii privind exercitarea competențelor.....	154
§ 1. Principiul subsidiarității	154
§ 2. Principiul proporționalității.....	155
CAPITOLUL III. ORGANIZAREA ȘI COMPETENȚELE INSTITUȚIILOR UE.....	157
Secțiunea 1. Parlamentul European.....	157
§ 1. Structură	158
§ 2. Statutul deputaților europeni	160
§ 3. Organizare și funcționare	162
§ 4. Atribuții.....	165
Secțiunea 2. Consiliul European	167
§ 1. Componentă	167
§ 2. Organizare și funcționare	168
§ 3. Atribuții.....	170
Secțiunea 3. Consiliul.....	171
§ 1. Componentă	171
§ 2. Organizare și funcționare	176
§ 3. Regulile de vot	179
§ 4. Atribuții.....	182
Secțiunea 4. Comisia Europeană.....	183
§ 1. Componentă	183
§ 2. Organizare și funcționare	188

§ 3. Atribuții.....	190
Secțiunea 5. Instituțiile jurisdicționale ale Uniunii Europene.....	190
§ 1. Curtea de Justiție a Uniunii Europene.....	190
§ 2. Tribunalul.....	193
Secțiunea 6. Instituții financiare ale Uniunii Europene.....	195
§ 1. Curtea Europeană de Conturi.....	196
§ 2. Banca Centrală Europeană.....	197
CAPITOLUL IV. ORGANELE UNIUNII EUROPENE.....	198
Secțiunea 1. Organe consultative.....	198
§ 1. Comitetul Economic și Social European.....	198
§ 2. Comitetul Regiunilor.....	200
Secțiunea 2. Mediatorul European.....	202
Secțiunea 3. Organe subsidiare.....	203
§ 1. Organe tehnice.....	203
§ 2. Oficii și agenții.....	203
TITLUL V. CADRUL NORMATIV AL UNIUNII EUROPENE.....	204
CAPITOLUL I. DREPTUL UNIUNII EUROPENE.....	205
Secțiunea 1. Drept primar.....	205
§ 1. Tratatul Uniunii Europene.....	205
§ 2. Proceduri de revizuire și adaptare a tratatelor Uniunii Europene.....	207
§ 3. Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene.....	210
Secțiunea 2. Tratatul de aderare.....	211
Secțiunea 3. Dreptul derivat al Uniunii Europene.....	214
§ 1. Regulamentul.....	215
§ 2. Directiva.....	215
§ 3. Decizia.....	216
§ 4. Recomandările și avizele.....	217
§ 5. Alte acte.....	217
§ 6. Publicitatea și intrarea în vigoare.....	217
Secțiunea 4. Acordurile internaționale.....	218
Secțiunea 5. Principii aplicabile în dreptul Uniunii Europene.....	219
§ 1. Principii generale de drept inerente sistemului UE.....	219

§ 2. Principii generale de drept comune sistemelor de drept ale statelor membre	221
§ 3. Principii generale de drept internațional public	221
Secțiunea 6. Caracterele dreptului Uniunii Europene	222
§ 1. Aplicabilitatea directă	223
§ 2. Întâietatea	227
CAPITOLUL II. PROCEDURI LEGISLATIVE ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ	232
Secțiunea 1. Procedura legislativă ordinară	234
Secțiunea 2. Proceduri legislative speciale	236
Secțiunea 3. Procedura bugetară	238
Secțiunea 4. Procedura încheierii acordurilor internaționale	240
TITLUL VI. EUROPA DREPTURILOR OMULUI	242
CAPITOLUL I. PROTECȚIA DREPTURILOR OMULUI ÎN SISTEMUL CONSILIULUI EUROPEI	244
Secțiunea 1. Convenția europeană a drepturilor omului	245
§ 1. Drepturile garantate de Convenție.....	247
§ 2. Principiile interpretării Convenției.....	298
Secțiunea 2. Competența Curții Europene a Drepturilor Omului	306
§ 1. Condițiile pentru admiterea cererilor la Curtea Europeană a Drepturilor Omului.....	307
§ 2. Executarea hotărârilor pronunțate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului.....	309
CAPITOLUL II. DREPTURILE OMULUI ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ	310
Secțiunea 1. Protecția drepturilor fundamentale pe cale pretoriană	312
Secțiunea 2. Surse „codificate” ale protecției drepturilor fundamentale în UE.....	316
Secțiunea 3. Implicarea instituțiilor Uniunii Europene în protecția drepturilor fundamentale	322
BIBLIOGRAFIE	331

Titlul I

ORGANIZAȚII DE COOPERARE INTERGUVERNAMENTALĂ ÎN EUROPA

Ideea uniunii politice europene s-a dezvoltat în principal în perioada dintre cele două războaie mondiale, cu scopul de a menține pacea în Europa și de a spori influența europeană în lume. Până și după constituirea Comunităților Europene, în spațiul european au existat și alte organizații de cooperare politică, economică sau militară.

În aceeași perioadă, în Europa, asistăm la construirea unei lumi bipolare, sub influența divizării țărilor în funcție de alianțele voluntare sau forțate care au luat naștere după al Doilea Război Mondial cu și între Uniunea Sovietică și Statele Unite. În acest context, țările din Europa de Est care au ajuns sub influența URSS nu au avut posibilitatea de a lua parte la crearea unor organizații de cooperare sau de integrare din Vest.

Până la apariția unor inițiative de unificare și integrare, statele europene își fondau relațiile pe principiile sistemului internațional. Sistemul european clasic se baza pe stabilirea unor relații multipolare, formând alianțe mai mult sau mai puțin durabile între statele europene.

Istoria ideii de unificare europeană este lungă și a fost dificil realizabilă, fiind ignorate mult timp importanța și avantajele acestei unificări. Expresia „State Unite ale Europei” utilizată de Winston Churchill în anul 1946 a fost lansată, de fapt, mult înaintea acestei date, încă din anul 1848, în contextul Primăverii popoarelor¹, și utilizată apoi de mai mulți intelectuali europeni. Victor Hugo, spre exemplu, în discursul său în cadrul Congresului de Pace din 21 august 1849², își imagina că „va

¹ „Primăvara popoarelor” cuprinde un val masiv de mișcări revoluționare din majoritatea statelor europene în anul 1848. Titlul mișcării apare însă mult mai târziu, la momentul publicării unei lucrări consacrate acestor evenimente, sub coordonarea lui François Fejtő. J.C. Caron, *Le Printemps des peuples*, în D. Kalifa (dir.), „Les noms d'époque. De «Restauration» à «années de plomb»”, Gallimard, Paris, 2020, pp. 187-207.

² E. Lejeune-Resnick, *L'idée d'États-Unis d'Europe au Congrès de la Paix de 1849*, în „1848. Révolutions et mutations au XIXe siècle”, Numéro 7, 1991. Sentiment et espaces européens au XIXe siècle, pp. 65-72. DOI: <https://doi.org/10.3406/r1848.1991.2118>.

veni o zi când vom vedea aceste două grupuri imense, Statele Unite ale Americii și Statele Unite ale Europei, plasate față în față una cu cealaltă, întinzându-și mâna peste mări...”¹. Spre deosebire de Victor Hugo, care vede unificarea europeană mai degrabă ca pe un ideal umanist pentru a favoriza pacea, solidaritatea și dezvoltarea relațiilor diplomatice, alți autori, precum Joseph Prudhon², văd viitorul Europei într-o confederație de entități politice, sau precum Paul de Leusse, ca pe niște proiecte de dezvoltare economică prin intermediul unei uniuni vamale de la sfârșitul anilor 1880³.

În perioada interbelică, inițiativele favorabile unificării statelor europene se multiplică. Pe când unii privilegiau ideea de unire culturală, alții erau interesați de unirea economică și, nu în ultimul rând, de o unire politică. Majoritatea celor care promovau curentul unificării acestor țări în anii 1920 se sprijineau pe convingerea că Europa, dincolo de a fi un spațiu geografic, reprezintă o civilizație europeană, fundament al unității europene⁴. Inițiativele privind unificarea economică luau în considerare stabilirea unui sistem de liber schimb, a unui sistem de preferințe economice sau chiar o piață comună, în contextul necesității reconstruirii economiilor statelor europene slăbite de Primul Război Mondial⁵. Cooperarea economică mai extinsă sau mai restrânsă, în funcție de interesele fiecărei țări, implica, în principal, state din Europa Occidentală⁶ și centrală⁷.

În această perioadă, prin ideile dezvoltate în eseuul său, *Pan-Europa* (1923), Richard von Coudenhove-Kalergi, în mod cu adevărat vizionar,

¹ Cf. F. Wilhelm, *Victor Hugo et l’Idée des Etats-Unis de l’Europe*, Les Amis de la Maison de Victor Hugo à Viande, Luxembourg, 2000.

² P.J. Proudhon, *Du principe fédératif et de la nécessité de reconstituer le parti de la révolution* (éd. 1863), Hachette Livre BnF, 2012.

³ P. De Leusse, *La Paix par l’union douanière franco-allemande*, J. Bussenius, Strasbourg, 1888.

⁴ B. Wassenberg, *Histoire du Conseil de l’Europe (1949-2009)*, PIE Peter Lang, 2012.

⁵ A se vedea, în acest sens, de exemplu, lucrarea lui J.M. Keynes, *The Economic Consequences of the Peace*, Harcourt, Brace and Howe, New York, 1920.

⁶ E. Bussière, M. Dumoulin (dir.), *Milieux économiques et intégration européenne en Europe occidentale au XXe siècle*, Artois Presses Université, Arras, 1998.

⁷ E. Hantos, *L’Europe centrale, une nouvelle organisation économique*, Félix Alcan, Paris, 1932.